

УДК 141.7:316.77:323.266(477)

СОРОКІНА О. С.

викладач кафедри соціології

Запорізький національний університет,

(Запоріжжя, Україна) sorokina.soc@gmail.com

МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Досліджуються організаційні та самоорганізаційні механізми актуалізації інформаційного потенціалу, специфіка яких визначається зв'язком із цілісністю суспільних відносин та спрямованістю на створення якісно нових станів або підтримку вже існуючих. Актуалізація інформаційного потенціалу на рівні індивідуальних та колективних суб'єктів діяльності супроводжується домінацією певного типу механізму (на рівні особистості та держави), дифереціацією механізмів за критерієм сфери діяльності (на рівні груп та організацій), пошуком рівноважного стану взаємодії організаційних та самоорганізаційних механізмів (на рівні суспільства як цілісності).

Ключові слова: суб'єкт діяльності, інформаційний потенціал, актуалізація, механізм актуалізації, організація, самоорганізація, цілісність.

Вступ

Визнання інформації як детермінанти соціальних змін є ключовою характеристикою сучасного етапу розвитку суспільства. Із збільшенням кількості відомостей та даних, які знаходяться в розпорядженні людства, постає необхідність у виділенні критеріїв визначення цінності інформації та механізмів актуалізації її потенційних можливостей. Саме оцінка інформації з позиції її подальшого впливу на суспільний розвиток надає можливість суб'єктам прискорити його темпи, змінити вектор майбутніх змін з метою досягнення стабільності та цілісності суспільної системи. Механізми реалізації діяльності суб'єкта виступають джерелом якісних суспільних змін та детермінують темпи і спрямованість подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Вплив інформації на суспільний розвиток є предметом дослідження в працях Н. Вінера, Т. Стоун'єра, А. Турена, М. Маклюєна, Ю. Габермаса, та роботах радянських та українських науковців – А. Ракітова, В. Іноземцева, В. Глушкова, В. Бежа, В. Андрущенко, В. Воронкової, І. Чайки. У праці «Кібернетика і суспільство» Н. Вінер розглядає об'єднання різних фрагментів інформації як її збагачення, яке дозволяє отримати нову її цінність, яка може бути використана для подальшого розвитку суспільства [7, с. 132-133]. Т. Стоун'єр у роботі «Інформаційне багатство: профіль постіндустріальної економіки» аналізує процес додавання інформації до процесу матеріальної діяльності як засіб збагачення національних багатств.

А. Ракітов у «Філософії комп'ютерної революції» визначає цінність інформації як величину змінну, непостійну, яка визначає можливості її використання в діяльності [18, с. 163]. В. Андрущенко виділяє інформацію як чинник соціальної динаміки, спираючись на кількісні показники її розповсюдження, адже виробництво інформації «перевищує всі інші види матеріального виробництва, виробництво енергії та послуг» [2, с. 5]. Особливістю змісту вищезазначених творів є загальнотеоретичне обґрунтування потенціалу інформації як важеля розвитку та аналіз ситуацій і подій, що мали місце в минулому. Саме системне дослідження феномену суспільного розвитку та діяльності суб'єкта в їх єдності, на нашу думку, реалізує цілісний підхід до розв'язання проблем українського суспільства.

Метою даної статті є визначення механізмів актуалізації інформаційного потенціалу суб'єкта в сучасному українському суспільстві, які виступають індикатором проблем, що потребують нагального розв'язання та визначають коло заходів на національному рівні, спрямованих на їх подолання. Поставлена мета реалізується в наступних завданнях: надання характеристики суб'єктам діяльності в сучасному українському суспільстві; уточнення поняття «механізм» та визначення сутності процесу актуалізації інформаційного потенціалу; виділення механізмів актуалізації інформаційного потенціалу індивідуальних та колективних суб'єктів в українському суспільстві та їх співвідношення.

Обговорення проблеми

Діяльність є фундаментальною категорією, що позначає взаємодію суб'єкта та об'єкта в досягненні поставленої мети. Становлення суб'єктів розвитку суспільства є проявом активного цілепокладання та перетворення дійсності у відповідності до інтересів суб'єкта. Становлення та інституціоналізація колективних суб'єктів сприяє збереженню цілісності соціального простору в цілому, забезпечує сталість та вектор його змін. У даній роботі ми спираємось на класифікацію суб'єктів за критерієм кола осіб, що реалізують поставлену мету, виділяючи індивідуальних та колективних суб'єктів. Класифікації суб'єктів представлені в працях М. Кагана та В. Баруліна, які розкривають значення особистостей та груп як суб'єктів перетворення дійсності [12, с. 48; 4, с. 318]; М. Кагана та В. Шамрай – у виділенні суб'єктності суспільства в цілому [12, с. 46-47; 20, с. 38]; С. Крапівенського у розгляді суб'єктності держави [15, с. 305].

До індивідуальних суб'єктів діяльності відноситься особистість, до колективних – групи, спільноти, держава, суспільство в цілому. Так, виокремлення специфіки індивідуального суб'єкта – особистості, пов'язане із її потребами та інтересами, що входять у особистісну ціле-раціональну домінацію. У колективних суб'єктах визначається колективне здійснення потреб та інтересів, відбувається вирішення масштабних завдань, які окрема особа вирішити не може. Етимологічно термін «механізм» є грецького походження та первісно використовувався в техніці для позначення певного типу пристроїв. В даній роботі механізм розглядається як внутрішній устрій,

сукупність станів та процесів [15, с. 671]. Саме таке тлумачення механізму дозволяє визначити особливості перебігу процесів діяльності, їх джерела та спрямованість. За критерієм походження рушійні сили розвитку представлені дихотомічною класифікацією організаційних та самоорганізаційних процесів, детермінованих відповідно внутрішніми та зовнішніми чинниками.

Механізми організації та самоорганізації суспільних процесів висвітлені в роботах Г. Хакена, У. Матурани та Ф. Варели, Г. Васил'єва та В. Келас'єва, О. Князевої, Г. Малинецького, С. Курдюмова. У «Древі пізнання» У. Матурана та Ф. Варела розглядають автопоезні процеси, що визначають розвиток системи як наслідок актуалізації внутрішніх ресурсів [16, с. 40]. В роботі «Самоорганізація цілісності: психо- і соціогенез» Г. Васил'єв та В. Келас'єв розглядають процеси організації як такі, що проявляються за умови наявності попередньо сформованої цілісності, яка здійснює тиск на власні складові, спонукаючи їх, таким чином, до утворення нових зв'язків [5, с. 24]. Ключова відмінність між організаційними та самоорганізаційними механізмами полягає у їх зв'язку із цілісністю системи, де самоорганізаційний процес є спрямованим на створення нової цілісності, організаційний – на підтримку або трансформацію вже сформованої цілісності. Визначення сутності процесу актуалізації інформаційного потенціалу передбачає аналіз змісту його базових складових. Так, у словнику іноземних слів поняття «потенціальний» розкривається як «прихований, такий, що не проявляється» та «можливий» [14, с. 862]. Саме визначення потенціалу як майбутньої можливості передбачає, по-перше – необхідність у процедурі визначення його наявності та, по-друге – визначенні умов, за яких відбувається перехід можливості в дійсність. Саме перехід буття від стану можливості до стану дійсності розкриває поняття актуалізації [10, с. 19], як прояву внутрішніх властивостей у зовнішній, наявній дії.

Діалектика можливості та дійсності має давню традицію філософського осмислення. Вагомим є дослідження Аристотеля, відображене у його «Метафізиці», де він зазначав: «...ясно, що здатність та дійсність не одне й те ж саме. Таким чином допустимо, що та або інша річ здатна існувати, але не існує; і здатна не існувати, але існує. Те, що здатне ходити, може не ходити, а те, що здатне не ходити, може ходити» [3, с. 152]. За Аристотелем, суттєвими моментами діалектики можливості та дійсності є: у першому випадку можливість може залишатись нереалізованою, прихованою потенцією; у другому – дійсність залишається актуальною за наявності умов власного зникнення або трансформації. Ґрунтовне філософське осмислення було здійснене Г. В. Ф. Гегелем у «Філософії історії» через поняття внутрішнього та зовнішнього станів, існування та неіснування: «Те, що є в собі, є можливістю, здатністю, яка не вийшла із внутрішнього стану, не стала існуючим. Для того, щоб вона стала дійсною, повинен приєднатись другий момент, а саме прояв у дії, здійсненні, принципом якої є воля та діяльність людини взагалі [9, с. 22]. Таким чином, перехід від можливості до дійсності є

опосередкованим діяльністю суб'єкта та є процесом не випадковим, а цілеспрямованим, заздалегідь запланованим.

З огляду на вищезазначене, актуалізація інформаційного потенціалу як діалектичний зв'язок можливості та дійсності передбачає три суттєвих моменти. Наявність передумов – тобто, існування інформації, яка може бути використана в практичній діяльності; наявність суб'єкта актуалізації, в якості якого здатна виступати як окрема особистість, так і соціальні агрегації (групи, спільноти, суспільства в цілому); існування внутрішніх або зовнішніх по відношенню до інформаційних процесів сил, здатних штучно підтримувати актуалізований стан інформації. Актуалізація інформаційного потенціалу як перехід можливості у дійсність є результатом перебігу організаційних та автопоезних процесів, рушійною силою яких є зовнішні або внутрішні чинники. Власне успішність актуалізації, розглянута з позицій синергетичного підходу, визначається змістовною погодженістю дії із внутрішніми тенденціями розвитку складної системи. Як результативний визнається процес, спрямовані хоча б на одну із структур-атракторів системи [13, с. 214]. Г. Хакен та О. Князева використовують поняття «правил заборони», якими позначають структури, що не відповідають структурам системи, та є індикатором майбутньої розпаду та нестабільності [19]. По відношенню до процесу актуалізації інформаційного потенціалу це означає, що високим рівнем інформаційного потенціалу характеризуються відомості та дані, які відповідають наявним потребам розвитку суспільної системи та здатні прискорити перебіг суспільних процесів. Реалізація «правил заборони» в суспільному розвитку, на нашу думку, відбувається за відмінним сценарієм, обумовленою його соціальною природою та впливом суб'єктивних чинників, які можуть не співпадати із об'єктивними потребами розвитку. Тобто за сценарієм, який Аристотель визначив як «те, що здатно не ходити, може ходити» [3, с. 152]. В інформаційному просторі дана ситуація представлена організаційними, зовнішніми процесами та примусовою актуалізацією, яка пов'язана із подоланням соціального опору або штучною підтримкою актуалізованого стану, який перестає відповідати суспільним потребам та має наслідком розвитку суспільства за деструктивним сценарієм, що супроводжується порушенням системних зв'язків та втратою цілісності.

Актуалізація інформаційного потенціалу суб'єктів є нерозривно пов'язаною із змістовним наповненням інформаційного простору суспільства та типом споживання відомостей та даних. Змістовне наповнення інформаційного простору суспільства є процесом дії зовнішніх та внутрішніх чинників, обумовлене транскордонністю глобального інформаційного середовища. Співвідношення зовнішньої та внутрішньої інформації є показником балансу або дисбалансу дії національних і іноземних суб'єктів, відбиває інформаційно-залежний або незалежний стан інформаційного середовища. Експоненціальне зростання інформації вимагає інформаційної суб'єктності у відборі, перевірці та продукуванні відомостей та даних, відмежуванні конструктивної інформації від деструктивної. В останній час в

українському суспільстві значного поширення набули наступні форми деструктивної інформації: флуд (повідомлення, що мають великий обсяг та не містять ніякої корисної інформації), спам (відволікаючі та дратуючі повідомлення від незнайомих людей та організацій, на які людина не давала своєї згоди), троллінг (агресивне, глузуюче та образливе спілкування з порушенням етики взаємодії з метою нагнітання конфлікту), фейк, спотворені та недостовірні відомості, які спрямовані на інформаційне споживання, та маніпуляцію, образу та соціально-інформаційне приниження. Ці види інформаційної деформації є важливими для дослідження втрати міри інформаційної діяльності. В українському суспільстві спостерігається переважання суб'єкт-об'єктно орієнтованого споживання відомостей та даних над суб'єкт-суб'єктними та суб'єкт-об'єкт-суб'єктними типами. Свідченням даного факту можна вважати співвідношення кількості джерел монологічної (людина виступає об'єктом впливу) та діалогічної (є безпосереднім учасником) форм комунікації. Так, кількість друкованих видань складає 131 одиницю із розрахунку на 1000 осіб, а чисельність домогосподарств із телебаченням – 95%; в той час як суб'єкт-об'єкт-суб'єктно орієнтовані відносини є досить помірними (за статистичними даними, кількість користувачів мережею Інтернет в Україні складає 44,6 осіб із розрахунку на 1000 осіб; в той час яку Норвегії аналогічний показник сякає 93,8%) [1, с. 330].

Оптимізація діяльності системи змістовного наповнення інформаційного простору в Україні, на нашу думку, має спиратись на прискорення темпів дігіталізації відомостей та даних з метою їх подальшого поширення у віртуальному просторі. Оскільки особливістю віртуального середовища є зникнення топосу як «місця», прив'язаного до конкретної території, віртуальна презентація дозволяє збільшити ймовірність використання інформації з метою перетворення дійсності, забезпечуючи доступ до неї територіально розподілених суб'єктів. Зазначене коло заходів, спрямоване на збільшення кількостей споживачів відомостей та даних в національному інформаційному просторі, сприятиме консолідації суб'єктів діяльності, подоланню територіальних розривів, активізує діяльність, засновану на використанні конструктивних відомостей та даних. Ключовим діалектичним протиріччям актуалізації інформаційного потенціалу особистості як суб'єкта діяльності в сучасному українському суспільстві є протиріччя між потенційною та актуальною суб'єктністю. Як зазначає В. Воронкова, в сучасному світі механізм підвищення соціально розвитку набуває особливої складності в діалектиці переходів об'єктивного та суб'єктивного [8, с. 23-24]. В актуалізації інформаційного потенціалу зростаюча складність проявляється у підвищенні суб'єктивної напруги, що виникає під час роботи із інформацією за умов об'єктивного зростання її кількості в світі.

За даними експертів, зростання рівня проникнення інтернет-мережі в повсякденне життя на 10% призводить до збільшення внутрішнього валового

продукту країни на 1,3% [11, с. 7]. В той же час проникнення інтернет-зв'язку супроводжується розповсюдженням феномену інформаційної адикції, деструктивними наслідками якої є: емоційна та нервова напруга, психоемоційні порушення, порушення соціальної адаптації [11, с. 16]. Відповідно, відсутність чіткої критеріальної бази відбору інформації та агресивне зовнішнє нав'язування споживання відомостей та даних, що не відповідають потребам розвитку особистості, що формується, призводить до домінації зовнішніх, організаційних процесів, над внутрішніми, автопоезними, що має наслідком розпорошення механізмів мобілізації. Інформаційна суб'єктність особистості реалізується переважно в межах формальних організацій із використанням організаційних механізмів актуалізації інформаційного потенціалу, витісняючи акти самодіяльної ініціативи та спонтанності. Натомість, світовий досвід свідчить про необхідність врахування ролі окремих особистостей в якісних суспільних змінах. Як приклад реалізації автопоезних механізмів інформаційного потенціалу в сучасному світі можна навести діяльність С. Джобса, Б. Гейтса, М. Цукерберга та ін., які у подальшому були інституціоналізовані та трансформовані на організаційні механізми розвитку.

Актуалізація інформаційного потенціалу груп та організацій як суб'єктів діяльності в українському суспільстві відбувається в межах формальних та неформальних об'єднань. В їх діяльності є наявною тенденція спеціалізації у відповідності до її видів: професійна в формальних групах та дозвіллева – у неформальних та самодіяльних. Можна відзначити досить низьку ефективність дії організаційних механізмів актуалізації інформаційного потенціалу: наприклад, для оптимізації адміністративних процедур в Україні лише 23% підприємств використовують мережу Інтернет (максимальний показник серед країн світу в даному переліку належить Нідерландам – 97%) [6, с. 46], хоча за загальним рівнем інформатизації Україна знаходиться на рівні розвинутих держав. Діяльність неформальних груп є проявом солідаризації в українському суспільстві та має яскраво виражену дозвіллеву спрямованість, яка виявляється в організації груп та спільнот в інтернет-просторі та соціальних мережах за критерієм хобі та інтересів, спільного проведення вільного часу, організації флеш-мобів тощо. Поле діяльності держави як суб'єкта розвитку інформаційного простору суспільства охоплює сферу регуляції інформаційних відносин та захисту суспільної свідомості від деструктивних явищ інформаційного середовища. Регулятивна функція включає розробку нормативно-правових актів та засад інформаційної політики держави в цілому. Серед базових документів представлені закони України «Про підприємства в Україні» (1991), «Про державну таємницю» (1994), «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (1994), «Про електронний цифровий підпис» (2003), «Про захист персональних даних» (2010) тощо.

Регулятивній дії держави в Україні підлягає простір друкованої, радіо- та телеінформації, де держава виступає як суб'єкт інституціоналізації шляхів

розвитку та володіє правом здійснення примусових дій. Загострення протистояння організаційної діяльності держави та самоорганізаційної активності спільнот виявляється в просторі віртуальної комунікації. Оскільки використання репресивних норм в електронному середовищі є принципово неможливим, тому дії держави як суб'єкта розвитку мають бути спрямовані на створення сприятливих умов для його заповнення національним контентом. Організаційний механізм актуалізації інформаційного потенціалу проявляється в захисній функції держави, що полягає в створенні організаційно-правових передумов попередження розповсюдження деструктивного впливу інформації на суспільну свідомість. Проблемою України в даній сфері П. Прибутко та І. Лук'янець вважають відсутність реалізації єдиної державної політики в сфері забезпечення інформаційної безпеки; нерозуміння посадовцями значення інформаційної боротьби та відсутність системи підготовки фахівців у даній галузі [17, с. 227]. На нашу думку, суттєвий вплив відіграє й відсутність досвіду впровадження ефективних захисних заходів не тільки в національній, але й в світовій практиці, де, в межах лібертаріанської теорії інформації, право на її висловлювання та розповсюдження розглядається на невід'ємне право особистості, незалежно від її спрямованості. В Україні розробці подібних програм перешкоджає світоглядна установка, з позицій якої віртуальний простір визначається як простір свободи, який не підлягає дії реальних інституцій та надає можливості для безмежного самовираження, особистісної та професійної самореалізації. Відсутність на сучасному етапі системного підходу призводить до втрати державою цілісності діяльності та фрагментованому і спорадичному виконанню функцій в інформаційній сфері.

Як приклад реалізації на державному рівні заходів із захисту суспільної свідомості від деструктивного інформаційного впливу можна навести постанову Уряду Російської Федерації Про єдину автоматизовану інформаційну систему «Єдиний реєстр доменних імен, показників сторінок сайтів в інформаційно-телекомунікаційній мережі «Інтернет» та сітьових адресів, що дозволяють ідентифікувати сайти в інформаційно-телекомунікаційній мережі «Інтернет», що містять інформацію, розповсюдження якої в Російській Федерації є забороненим» від 26 жовтня 2012 року. Досить помірна ефективність даного документу обумовлена відсутністю чітких формулювань та невідповідністю норм, закладених в документі, реаліям суспільства, що на практиці призводить до протистоянні організаційних та самоорганізаційних механізмів розвитку в суспільстві, розколу громадської думки виникненню стану когнітивного дисонансу у частини населення: в результаті виконання положень вищезазначеної постанови під заборону підпала частина культурного спадку, літературних творів та кіно-творів за наявні приклади демонстрації деструктивних моделей поведінки (наприклад, заборона демонстрації мультфільму «Ну, постривай!»), хоча їх виключення мало низьку ефективність з огляду на те,

що заборонені моделі поведінки є типовими та розповсюдженими серед представників російського суспільства.

Актуалізація інформаційного потенціалу українського суспільства набуває в сучасних умовах «гострого» значення, пов'язаною із потребою збереження цілісності суспільних відносин та реалізації власного шляху державного розвитку. Активізація суспільства генетично пов'язана із громадянською активністю його членів та їх мобілізацією, рівень яких в Україні поступово зростає, що виявляється в створенні нових спільнот та рухів, усвідомленні власного внеску в подальший розвиток країни. Реалізація захисної функції держави як гаранта інформаційної безпеки та інституту протидії інформаційній агресії набуває особливого значення та потребує координованих дій та залучення кваліфікованих фахівців.

Висновки

Експоненціальне збільшення інформації, що є в розпорядженні людства, виступає одночасно передумовою реалізації конструктивного сценарію розвитку та загострює необхідність у пошуку критеріїв її оцінки та відбору. Використання її як важеля суспільного розвитку вимагає трансформації можливих станів в дійсні, що реалізуються в діяльності суб'єктів суспільних перетворень. Інформаційний потенціал визначається відповідністю відомостей та даних актуальним потребам суспільства, що може бути реалізований в діяльності організаційних та самоорганізаційних механізмів, специфіка яких визначається особливістю зв'язку із цілісністю суспільної системи, де самоорганізаційний процес є спрямованим на створення нової цілісності, організаційний – на підтримку або трансформацію вже сформованої цілісності, примусове нав'язування певного режиму розвитку. Актуалізація інформаційного потенціалу суб'єкта як процес переходу буття від стану можливості до стану дійсності забезпечує прискорення темпів соціальних змін та подолання розривів між бажаним та нагальним станами розвитку суспільства. Актуалізація інформаційного потенціалу суб'єкта в українському суспільстві є досить суперечливою з огляду на наявність значної кількості деструктивних відомостей та даних, представлених флудом, спамом, тролінгом, фейком, маніпуляцією та недостовірними відомостями. В українському суспільстві спостерігається переважання суб'єкт-об'єктно орієнтованого споживання відомостей та даних над суб'єкт-суб'єктними та суб'єкт-об'єкт-суб'єктними типами. В якості суб'єктів діяльності в українському суспільстві представлені особистість, групи та організації, держава та суспільство. Актуалізація інформаційного потенціалу індивідуальних та колективних суб'єктів має власну специфіку: на рівні особистості спостерігається домінування організаційних механізмів нав'язування деструктивних сценаріїв діяльності, що призводить до домінації зовнішніх процесів над внутрішніми, автопоезними та має наслідком розпорошення механізмів її мобілізації; на рівні груп та спільнот є наявною диференціація за критерієм типу діяльності та переважання організаційних механізмів в професійній сфері в

самоорганізаційних – в дозвіллевій; діяльність держави охоплює сферу регуляції інформаційних відносин та захисту суспільної свідомості від деструктивних явищ інформаційного середовища, застосуванням прав інституціоналізації певних шляхів розвитку та здійснення примусових дій; суб'єктність українського суспільства є пов'язаною із потребою збереження цілісності суспільних відносин та реалізації власного шляху державного розвитку, пошуку механізмів впорядкування організаційних та самоорганізаційних процесів за умови активізації громадянської активності та солідаризації членів суспільства.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі пов'язані з пошуком збалансованої конфігурації взаємодії організаційних та самоорганізаційних механізмів розвитку, відбору та інституціоналізації конструктивних практик з метою прискорення темпів суспільного розвитку та подолання розриву між бажаним та наявним станами українського суспільства.

Список використаних джерел

1. 2012 *World Development Indicators* [Electronic resource]. – Access mode : <http://data.worldbank.org/sites/default/files/wdi-2012-ebook.pdf>.
2. Андрущенко В. Педагогічна освіта і наука в інформаційному суспільстві / В. Андрущенко // *Вища освіта України*. – 2007. – №4(27). – С. 5-11.
3. Аристотель. *Метафізика* / Аристотель ; пер. и примеч. А. В. Кубицкого ; отв. ред. В. М. Домрачев. – М. ; Ленинград : Гос. социально-экономическое изд-во, 1934. – 348 с.
4. Барулин В. С. *Социальная философия* / В. С. Барулин. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Феникс-Пресс, 2002. – 560 с.
5. Васильев Г. Н. *Самоорганизация целостности: психо- и социогенез* / Г. Н. Васильев, В. Н. Келасьев. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. Ун-та, 2003. – 204 с.
6. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України : статистичний бюлетень (за 2010–2011 рр.). – К. : Держ. комітет статистики України, 2011. – 157 с.
7. Винер Н. *Кибернетика и общество. Творец и робот* / Н. Винер ; пер. с англ. – М. : Тайдекс Ко, 2003. – 248 с.
8. Воронкова В. Г. *Деструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації* / В. Г. Воронкова // *Збірник наукових праць: Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Вип. 40. – Запоріжжя. : ЗДІА, 2010. – С. 14-36.
9. Гегель Г. В. Ф. *Сочинения : в 14 т. Т. 8 : Философия истории* / Г. В. Ф. Гегель ; пер. А. М. Водена. – М. ; Л. : Гос. социально-экономическое изд-во, Коммунистическая академия при ЦИК СССР, Ин-т философии, 1935. – 470 с.
10. Греков Л. И. *Актуализация* / Л. И. Греков // *Философский словарь* / под. ред. И. Т. Фролова. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Республика, 2001. – С. 19.
11. *Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посіб. для батьків*. – К. : Аванпост-Прим, 2010. – 48 с.
12. Каган М. С. *Человеческая деятельность : (Опыт системного анализа)* / М. С. Каган. – М. : Политиздат, 1974. – 328 с.
13. Князева Е. Н. *Синергетика: Нелинейность времени и ландшафты коэволюции* / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов ; вступ. ст. Г. Г. Малинцкого. – Изд. 2-е. – М. : Ком-Книга, 2011. – 272 с.

14. Комлев Н. Г. *Словарь иностранных слов* / Н. Г. Комлев. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 1308 с.
15. Крапивенский С. Э. *Социальная философия: Учебник для гуманитар.-соц. специальностей высших учебных заведений* / С. Э. Крапивенский. Изд. 3-е, испр. и доп. – Волгоград. : Комитет по печати, 1996. – 352 с.
16. Матурана У. *Древо познания : Биологические корни человеческого понимания* / У. Матурана, Ф. Варела ; пер. с англ. Ю. А. Данилова. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 224 с.
17. Прибутзько П. С. *Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних військових конфліктах* / П. С. Прибутзько, І. Б. Лук'янець. – К. : Видавець Паливода А. В., 2007. – 252 с.
18. Ракитов А. И. *Философия компьютерной революции* / А. И. Ракитов. – М. : Политиздат. – 1991. – 287 с.
19. Хакен Г. *Случайность в природе: синергетика и эволюционные принципы запрета* [Электронный ресурс] / Г. Хакен, Е. Князева. – Режим доступа: <http://www.students.chemport.ru/materials/Philosophy/sinergetics.pdf>.
20. Шамрай В. В. *Преобразование общества: пределы возможного* / Н. Шамрай. – К. : Наук. думка, 1994.– 176 с.

REFERENCES

1. 2012 *World Development Indicators* [Electronic resource]. – Access mode : <http://data.worldbank.org/sites/default/files/wdi-2012-ebook.pdf>.
2. Andruschenko V. *Pedagogical education and science in the Information Society* / V. Andruschenko // *Tertiary education in Ukraine*. – 2007. – №4 (27). – P. 5-11.
3. Aristotle. *Metaphysics* / Aristotle. Translated by A. V. Kubicki; chief editor V. M. Domrachev. – М. : Leningrad: State socio-economic Publishing House, 1934. – 348 p.
4. Barulin V. S. *Social Philosophy* / V. S. Barulin. – М. : Phoenix Press, 2002. – 560 p.
5. Vasiliev G.N. *Integrity of self-organization: psychological and social genesis* / G. N. Vasiliev, V. N. Kelasev. – SPb. : St. Petersburg. University Press, 2003. – 204 p.
6. *Use of Information and Communication Technologies at Enterprises of Ukraine: Statistical Bulletin (for 2010-2011)*. – К. : State Committee of Statistics of Ukraine, 2011. – 157 p.
7. Wiener N. *Cybernetics and Society. Creator and Robot* / N. Wiener. – М. : Taydeks Co., 2003. – 248 p.
8. Voronkova V. *The destruction of humanity in terms of postmodern globalization* / V. G. Voronkova // *Humanities Bulletin of Zaporizhzhhe State Engineering Academy* / Chief. ed. V. Voronkova. Vol. 40. – Zaporizhzhhe. : ZSEA, 2010. – P. 14-36.
9. Hegel G.W.F. *Compositions: 14 vol. Vol. 8: Philosophy of History* / G. W. F. Hegel; translated by A. M. Woden. – М. : L: State socio-economic Publishing House, the Communist Academy of the USSR Central Executive Committee, Institute of Philosophy, 1935. – 470 p.
10. Grekov L. I. *Actualization* / L. I. Grekov // *Philosophical Dictionary* /. Chief ed. I. T. Frolov. – 7 th ed., rev. and add. – М. : Republic, 2001. – P. 19.
11. *Children in Internet: How to teach safety in the virtual world: textbook for parents*. – К. : Avanpost-Prim, 2010. – 48 p.
12. Kagan M.S. *Human activities: (Experience and systems analysis)* / M. S. Kagan. – М. : Politizdat, 1974. – 328 p.
13. Knyazeva E. N. *Synergetics: the non-linearity of time and landscapes of coevolution* / E. N. Knyazeva, S. P. Kurdyumov; introd. art. G. G. Malintkiy. – Ed. 2nd. – М. : Kom Book, 2011. – 272 p.
14. Komlev N. G. *Dictionary of Foreign Words* / N. G. Komlev. – М. : EKSMO-Press, 2000. – 1308 p.

15. Krapivensky S. E. *Social Philosophy: textbook for humanitarian and social specialities of higher educational establishments / S. E. Krapivensky.* – Volgograd. : Committee for Press, 1996. – 352 p.

16. Maturana H. *The tree of knowledge. Biological basis of human understanding / H. Maturana, F. Varela.* – М. : Progress-Tradition, 2001. – 224 p.

17. Prybutko P. S. *Informational influence: role in society and modern military conflicts / P. S. Prybutko, I. B. Lukyanets.* – К. : Publisher Palyvoda A. V., 2007. – 252 p.

18. Rakitov A. I. *The Philosophy of Computer / A. I. Rakitov.* – М. : Politizdat. – 1991. – 287 p.

19. Haken H. *Randomness in nature: Synergetics and evolutionary principles [Electronic resource] / H. Haken, E. Knyazeva.* – Access mode: <http://www.students.chemport.ru/materials/Philosophy/sinergetics.pdf>.

20. Shamrai V. V. *Society transformation: limits and possibilities / A. N. Shamrai.* – К. : Scientific idea, 1994. – 176 p.

СОРОКИНА А. С., преподаватель кафедры социологии Запорожского национального университета
(Запорожье, Украина) sorokina.soc@gmail.com

МЕХАНИЗМЫ АКТУАЛИЗАЦИИ ИНФОРМАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА СУБЪЕКТА В УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Исследуются организационные и самоорганизационные механизмы актуализации информационного потенциала, специфика которых определяется связью с целостностью общественных отношений и направленностью на создание качественно новых состояний либо поддержание уже существующих. Актуализация информационного потенциала на уровне индивидуальных и коллективных субъектов деятельности сопровождается доминанцией определенного типа механизма (на уровне личности и государства), дифференциацией механизмов по критерию сферы деятельности (на уровне групп и организаций), поиском равновесного состояния при взаимодействии организационных и самоорганизационных механизмов (на уровне общества как целостности).

Ключевые слова: субъект деятельности, информационный потенциал, актуализация, механизм актуализации, организация, самоорганизация, целостность.

SOROKINA O.S., lecturer of Sociology Department, Zaporizhzhya National University, (Zaporozhye, Ukraine) sorokina.soc@gmail.com

ACTUALIZATION MECHANISMS OF SUBJECT INFORMATION POTENTIAL IN UKRAINIAN SOCIETY

Exponential increase of information, which is realizable of humanity is a pre-condition in realization of structural scenario of development and simultaneously reflects a necessity for the search of criteria of data estimation and selection. Information as factor of social development requires information transformation from the possible states in actual, realized in subject activity.

Information potential is defined as relevance of information to current necessities of society, which can be realized in activity of organizational and self-organizational mechanisms, the specific of which determines the feature of connection with integrity of the social system, where an organizational process is directed on creation of new integrity, self-organizational is directed on support or transformation of the already formed integrity, forced imposing of the certain mode of development. Actualization of subject information potential as a process of transition of objective reality from the state of possibility to the state of reality provides the acceleration of rates of social changes and overcoming of rapture between the desired and

urgent development of society status. Actualization mechanisms of subject information potential in Ukrainian society is contradictive. Taking into account the presence of destructive information, information space occupies by flood, spam, trollings, fakes, manipulation and unreliable information. In Ukrainian society there is predominance of subject-object-relations over subject-subject and subject-object-subject ones. Subjects of activity in Ukrainian society are presented by personalities, groups and organizations, state and society. Actualization of information potential of individual and collective subjects has it's own specific: at the level of personality there is prevailing of organizational mechanisms of imposing of decstructive scenarios of activity which are results of predominance of external processes above internal and causes the dispersion of mobilization mechanisms; at the level of groups and associations differentiation is presented after a criterion of activity and predominance of organizational mechanisms in a professional sphere in self-organizational – in leisure sphere; state activity is determined of adjusting of information relations and defence of public conscience from the destructive phenomena of information sphere, by application of certain ways of development and realization of forced actions; Ukrainian society as system is related to the necessity of maintenance of integrity of public relations and realization of own way of state development, search of mechanisms of regularize organizational and self-organizational processes on condition of public activity actualization and solidarization of members of society. The prospects of future research in this direction are related to the search of the balanced configuration of co-operation between organizational and self-organizational mechanisms of development, selection and instituonalization of contemporary practices with the purpose of acceleration of rates of community development and overcoming the rapture between the desired and present states of Ukrainian society.

Key words: *subject of activity, information potential, actualization, actualization mechanism, organization, self-organization, integrity.*